

HÄGGSPINNMAL OCH NÅGRA ANDRA SPINNMALAR PÅ TRÄD OCH BUSKAR

Spinnmalarnas larver lever på olika lövfällande träd och buskar. Angreppen pågår oftast flera år i rad och mängden larver kan vissa år bli så stor att buskar och träd helt kaläts, mer eller mindre inspunna i en gråvit vävnad. Särskilt häggspinnmalens angrepp upplevs ibland som en sanitär olägenhet. Tillväxten hos träden och buskarna påverkas negativt av omfattande spinnmalsangrepp, men det är sällsynt att friska individer dör även om de angrips flera år i rad. Att angreppen upphör efter några år beror troligen på flera samverkande faktorer som svält, naturliga fiender, sjukdomar och ogynnsam väderlek.

I detta faktablad behandlas de fyra vanligast förekommande arterna. De tillhör alla släktet *Yponomeuta* (syn. *Hyponomeuta*); häggspinnmal (*Y. evonymella*); slånspinnmal/föränderlig spinnmal (*Y. padella*); benvedspinnmal (*Y. cagnagella*) och äpplespinnmal (*Y. malinellus*).

HÄGGSPINNMAL

Vissa år, i juni, står många häggar spöklikt grå, draperade i slät, gråvit och sidenmatt väv. Bladen är helt eller delvis uppättna och kronan, stammen,

Häggspinnmalens larver spinner ofta in träd och buskar med en tät, skyddande vävnad.

marken och växtligheten under träden är helt inspunna. Det är häggspinnmalens larver som åstadkommer detta, när de blir riktigt talrika. Ofta räcker inte bladen på ett träd till för alla larver. När trädet kalätits, börjar larverna att röra sig upp och ned i trädet, hela tiden spinnande en tråd efter sig. Till slut söker sig larverna till andra träd och buskar i närheten och äter då andra växter än hägg i brist på föda. Staket, parksoffor m.m. kan bli mer eller mindre inspunna. I bostadsområden med häggar nära husen kan larverna till och med uppträda inomhus.

Skadebild

Häggspinnmalens larver lever i kolonier på häggens skott inspunna i ett hölje av väv, s.k. spånad (vävbo). På ett träd finns ofta många kolonier. Bladnerverna äts inte utan lämnas som ett skelett. Spånaden blir så småningom svartprickig av larvernas torra exkrementer (avföring). I sista stadiet har larverna blivit så stora att de äter och spinner med mångdubbel kapacitet. Det är därför strax före förpuppningen som omfattningen av häggspinnmalens angrepp blir uppenbar. Häggarna får nya

När bladen tar slut söker larverna föda på andra platser och då spinner de in staket, cyklar m.m.

blad under juli månad och spånaderna regnar och blåser bort så småningom.

Biologi och utseende

Häggs�innmalen (*Yponomeuta evonymella*) föredrar hägg som föda, men larverna kan även utvecklas på slån (*Prunus spinosa*). Det är okänt om även äggläggningen sker på slån.

De små, övervintrande larverna börjar tidigt i maj att äta på häggens knoppar och unga blad. Larverna har en gulgrå grundfärg. Huvudet, nackskölden, de främre fötterna och en fläck nära larvens bakända är brunsvarta. På vardera sidan av ryggen finns en rad med 11 svarta fläckar och flera mindre svarta prickar. Den fullvuxna larven är 20–22 mm lång. Tar man en larv i handen märker man att den är snabb och rörlig.

Puppan ligger i en vit, rörformig kokong som är fastspunnen i spånaden med öppningen uppåt. I allmänhet ligger många kokonger tätt hopklumpade (jämför slånspinnmal).

Fjärilarna kläcks på högsommaren då de kan ses flyga runt häggarnas lövverk med långsam och fladdrande flykt. Fjärilens framvingar är smala, vita, vingbredd 16–25 mm och försedda med en bård av fransar längst ut. På framvingarna finns svarta prickar ordnade i fem, mer eller mindre tydliga längsgående rader. Även huvudet, benen och mellankroppen är vita, medan de kortare bakvingarna

Häggs�innmalens larver är mycket glupska och kan på kort tid kaläta träd och buskar.

är kraftigt fransiga i bakkanten och har en jämn, gråbrun färg. I vila sitter fjärilen som andra mal-fjärilar med taklikt, hoplagda vingar över ryggen så att endast framvingarna syns. Fjärilarna lägger ägg på trädens yngre kvistar och grenar, vanligen strax under en knopp. I en äggsamling ingår 60–70 ägg, som kläcks tidigt på hösten samma år. De små larverna stannar emellertid kvar under äggskalen över vintern.

En orsak till att denna art så ofta orsakar kalätning flera år i rad på samma träd, är troligen att honorna inte förflyttar sig några längre sträckor, utan stannar nära det träd där de levt som larver. Honorna har ju heller ingen anledning att flytta på sig eftersom häggarna har nya blad när årets generation av honor kläcks. Det finns indikationer på att häggs�innmalspopulationerna inte påverkas nämnvärt av parasitoider i kalätningssituationer. Arten förekommer upp till Norrbotten, men saknas i stora delar av Lappland.

SLÅNSPINNMAL

(FÖRÄNDERLIG SPINNMAL)

Slånspinnmalen (*Yponomeuta padella*) kan angripa flera olika värdväxter. Vanligen finner man den på slån och hagtorn (*Crataegus* spp.), men även fågelbär (*Prunus avium*), häggmispel (*Amelanchier* spp.), oxel (*Sorbus intermedia*), rönn (*Sorbus aucuparia*) och ask (*Fraxinus* spp.) kan angripas. Man har experimentellt visat att larverna klarar sig bra även på hägg, men att honorna undviker att lägga ägg på detta träd. Det kan vara konkurrensen med

Äggsamling och unga larver av häggs�innmal. Äggsamlingen består av 60–70 ägg.

Bildrättigheter saknas

Angrepp av slånspinnmal (föränderlig spinnmal) på rönn.

häggs�pinnmalen som gör att hæggen undviks. Kraftiga angrepp med total avlövning orsakas även av denna art. Vårdväxtvalet gör att slånspinnmalen är ganska vanlig i trädgårdar.

Artens biologi, fjäri-lens och larvens utseende är snarlikt hæggs�pinnmalens. Larverna är mindre och mörkare. Även spånaderna liknar hæggs�pinnmalens men är inte lika täta. Pupporna hänger lodrätt i väven, inneslutna i glesa, genomskinliga kokonger, så att puppans gula och bruna färgteckning lyser igenom. Kokongerna hänger glest, inte sammanklumpade som hos hæggs�pinnmalen. Fjäri-lens vingbredd är 20–22 mm. Framvingarna är på

Kokonger av hæggs�pinnmal ligger oftast många tillsammans, tätt ihop. Fullbildad hæggs�pinnmal (t.v.).

Kokonger av slånspinnmal hänger glest i spånader. De gul- brunaktiga pupporna syns tydligt genom den genomskinliga kokongen.

längden delade i en yttre grå och en inre vit halva, utan någon tydlig gräns. Prickarna är färre och större jämfört med hæggs�pinnmalen. Även denna art har gråbruna bakvingar.

Arten förekommer upp till Hälsingland.

BENVEDSPINNMAL

Benvedspinnmalen (*Yponomeuta cagnagella*) lever på benved (*Euonymus europaeus*) och japansk benved (*E. japonicus*), men har också rapporterats kunna leva på *Lonicera*-arter.

Larverna är gulgrå–gröngrå i färgen. Pupporna ligger i vita, ogenomskinliga kokonger som sitter sammanklumpade i väven. Både larver och kokonger är mycket lika hæggs�pinnmalens dito. Fjärilen är lika stor, vingbredd 19–29 mm, som hæggs�pinnmalen, men den är renare vit i grundfärgen. Framvingarna är fransade i ytterkanten och bakvingarna längs hela bakkanten.

Arten förekommer upp till Uppland.

ÄPPLESPINNMAL

Äpplespinnmalen (*Y. malinellus*) lever vanligen på äppleträd. Den påträffas ibland också på andra fruktträd samt slån, oxel och hagtorn. Denna art uppträder oftast på några enstaka grenar och förorsakar mer sällan kalätning av buskar och träd.

Larven har något brunare rygg men liknar annars de andra spinnmalarnas larver. Kolonierna är mindre än hæggs�pinnmalens och larverna flyttar sig innan de har ätit upp alla blad inom en invävd gren. Till skillnad från övriga här nämnda arter gör äpplespinnmalens larver till en början gångar i bladen. Puppans rödgula kroppsfärg syns genom den glesa kokongen. Många kokonger sitter i allmänhet hopklumpade i spånaden. Fjärilen skiljs från de andra spinnmalarna genom mindre vingbredd (20–23 mm) och färre och mindre svarta prickar på framvingarna.

Arten är påträffad i Syd- och Mellansverige samt Västerbotten och Norrbotten.

Naturliga fiender till spinnmalar

Spinnmalarnas naturliga fiender utgörs i de flesta fall av parasitsteklar, men åtminstone en parasitfluga förekommer. I en holländsk studie hittade man 13 primära parasiter, vilka fanns hos flera av de sju undersökta spinnmalarna (inklusive de fyra arterna som behandlas här). Däremot fanns stora skillnader i relativa mängder av de olika parasiterna på olika spinnmalar. Det är troligt att även bakterie- och virusinfektioner har betydelse som dödlighetsfaktor i nedgångsfasen av ett utbrott.

Åtgärder mot spinnmalar

Kulturåtgärder

Undvik att plantera hägg och slån intill lekplatser och bostadshus.

På mindre buskar och träd kan man riva sönder spånader, t.ex. med en räfsa och klämma ihjäl larverna.

Biologisk bekämpning

Behandla med Turex 50 WP (*Bacillus thuringiensis* var. *kurstaki/aizawai*) så fort larver och gnagskador börjar synas. Upprepa behandlingen efter en vecka och följ sedan noggrant utvecklingen. Gör vid behov ytterligare någon behandling. Det är viktigt att behandlingarna utförs när larverna är unga.

Kemisk bekämpning

Behandling med kemiska medel bör bara tillgripas i undantagsfall och skall utföras när larverna är unga. Upprepa behandlingen vid behov.

Välj ett låggiftigt preparat som innehåller pyretrum och spruta så att vätskan träffar larverna.

Litteratur

- Alford, D. V. 1991. *A Colour Atlas of Ornamental Trees, Shrubs & Flowers*. Wolfe.
- Forsberg, J. & Pettersson, M-L. 1994. Häggspinnmal och några andra spinnmalar på träd och buskar. *Faktablad om växtskydd-trädgård 171 T*. SLU, Uppsala.
- Schwenke, W. 1978. *Die Forstschädlinge Europas. Dritter band; Schmetterlinge*. Verlag Paul Parey.
- Tullgren, A. 1929. *Kulturväxterna och djurvärlden*. Albert Bonniers Förlag.

www-adresser

www2.nrm.se/en/svenska_fjarilar/
www.ukmoths.org.uk/

Text: Åke Lindelöw
SLU, inst. för ekologi
Box 7044, 750 07 Uppsala
Tel. 018-67 10 00
Fax. 018-67 28 90
e-post: Ake.Lindelow@ekol.slu.se

Maj-Lis Pettersson
Samma adress och tel. som ovan
e-post:
Maj-Lis.Pettersson@ekol.slu.se

Foto: Karl-Fredrik Berggren (äggsamling och fullbildad häggspinnmal), Tomas Lagerström (angrepp på rönn) och Åke Lindelöw (övriga).

Februari 2007 rev.

Faktabladen kan beställas som årsabonnemang, komplett serie eller enstaka exemplar.

Eftertryck av denna publikation är förbjudet enligt lag. Den som vill mångfaldiga något av innehållet måste först få tillstånd från SLU. Tel: 018-67 23 47

© Sveriges lantbruksuniversitet ISSN 0281-8566

Ansvarig utgivare och redaktör:

Maj-Lis Pettersson
E-post: Maj-Lis.Pettersson@ekol.slu.se
Hemsida: <http://www.entom.slu.se>
Distribution: SLU Publikationstjänst
Box 7075, 750 07 Uppsala
Tel: 018-67 11 00
E-post: publikationstjanst@slu.se